

02. Ka Ha'alele 'ana iā Hawai'i

Ma ke kakahiaka Pō'alua o ka lā 12 o 'Apelila, he manawa ia no ka pī'ō'ō o ka po'e e hele ana ma muli o ke komo 'ana mai o nā hoaloha e 'ike a e hā'awi i ko lākou aloha a me nā 'ōlelo ho'ohau'oli; aia nō ho'i nā kalapu hīmeni e mele ana i nā mele nani o Hawai'i; ka po'e hea inoa nō ho'i a me ka po'e olioli e hā'awi mai ana i nā kānaenae aloha e like me ka mea ma'amau ma nā huaka'ihēle a ko Hawai'i nei po'e ali'i.

Ma ka hola 11:30, ua kau akula ka Mō'ikāne a me ka Mō'iwahine, ke Kamali'iwahine Lili'uokalani, a me ke Kia'āina John O. Dominis, ma ke ka'a ali'i, a 'o nā ukali nō ho'i ma ko lākou ka'a ma hope aku, a holo akula no kai o ka uapo, kahi a ka mokuahi Australia e kakali mai ana no kāna mau 'ōhua hanohano i aloha nui 'ia e ka lāhui Hawai'i, a i hō'ike mai ho'i i ko lākou aloha ma ka hiki kino 'ana a'e a piha pū ka uapo, ke hele lā a "Lei Kohala i ka nuku nā kānaka."

Ma ka hola 12 pono'i, ua hemo maila nā kaula ho'opa'a o ka moku, me nā leo hulō o nā maka'āinana e pa'apa'ina ana i ka lewa, nā ani hainakā goodbye (e) aloha ana, ua emi hope maila ka Australia, e ho'okū pono ana i kona ihu i ke ala e hiki aku ai i ka nuku o Māmala. I ka ho'okuemi pono 'ana iho o ke kīkala o ua wahine 'au moana lā, ua 'oni mālie a'ela kona mau 'enekini me ka lawe nihi mālie 'ana o kona huila, a niau akula no ka hale ipu kukui, 'oiai ho'i ka hae kalaunu o ka Mō'iwahine o Hawai'i e welo ha'aheo ana i nā welelau makani ma ke kia hope o ka Australia.

Excerpt from James W. L. McGuire's, He Mo'olelo Pōkole (1938)

'Oiai ka Australia e niau mālie ana ma mua mai o nā moku manuā e kū ana i loko o ke awa la'i o Kou, ua 'aoa maila nā 'iliohae a Uncle Sam, ma ka hā'awi 'ana mai i nā pū aloha he 21 no nā kamahēle ali'i e 'au ana i ka moana kai uli o ka Pākīpika. A i ka wā a ka Australia i kā'alo a'e ai ma mua o ka Hale Ipukukui, a huli pono akula ka ihu i Māmala, ua 'u'ina nākolokolo maila ka leo o nā pūkuniahi a nā koa kūmau o ke alo ali'i, ma ka batāre o Kaka'ako (ma kahi e kū nei 'o ka Fort Armstrong), e hā'awi mai ana nō ho'i i ke aloha goodbye o ka lāhui.

E ukali ana nō ho'i ka moku kolo 'o 'Eleu, me ka Mō'i a me kekahi mau maka hanohano, ma luna ona. Pēlā nō ho'i ka mokuahi 'o John A. Cummins a me ka Royal Hawaiian Band ma luna ona e ha'aheo ana i nā mele kaulana o Hawai'i. I ka puka 'ana aku ma waho o ka nuku o Māmala, ua pā maila kahi aheahe makani mai ka 'āina mai a ho'opuehu a'ela i nā hunakai ma ke alahele o nā Ali'i; a laila, ho'omana'o a'ela au i kēia mau lālani mele o Hawai'i:

A waho lā o Māmala
Hao mai nei ehuehu
Pulu'elo i ka hunakai
Kihe'ahe'a i ka 'ili

Ua ukali mai nō nā mokuahi 'o 'Eleu a me Cummins a hiki i ke kā'alo 'ana a'e o ka Australia ma mua o Daimana Hila, a laila, huli ho'i aku lāua me ka Mō'i a me kona mau hoa, me ke mele 'ana mai a ka Bāna i ke mele i 'ano'i nui 'ia, 'o "Aloha 'Oe."